

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Mikołaj Pawlak

Warszawa, 23 lipca 2021 roku

ZSS.422.18.2021.KK

**Pan
Tomasz Chróstny
Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji
i Konsumentów**

zabawki wykorzystywane w trakcie aktywności dzieci wspomagają ich rozwój, doskonalą ich sprawność motoryczną a także sfery umysłową i emocjonalną. Zabawki umożliwiają najmłodszym stopniowe opanowanie otaczającej ich rzeczywistości, a w początkowym okresie ich życia poznawane są za pomocą wkładania ich do ust¹.

Z zaniepokojeniem odnoszę się wobec powyższego do wniosków zawartych w informacji o wynikach kontroli *OCHRONA LUDZI PRZED SZKODLIWYM WPLYWEM TWORZYW SZTUCZNYCH*² opublikowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli (dalej: NIK) dnia 23 kwietnia 2021 r.³, w zakresie w jakim dotyczą one zabawek.

Uregulowania dotyczące produktów zawierających plastik, a przede wszystkim zabawek, wprowadzone zostały zarówno na poziomie unijnym, jak i krajowym⁴.

Naszą rolą jako osób dorosłych oraz tym bardziej instytucji państwowych jest stworzenie przestrzeni bezpiecznej dla osób małoletnich w naturalnych dla nich

¹ A.I. Brzezińska, K. Appelt oraz B. Ziółkowska (2010) twierdzą, że u dzieci w wieku do ok. 3. roku życia dominującą funkcją psychiczną jest postrzeganie, co sprawia, że przedmioty realnie dla nich istnieją, jeśli znajdują się w zasięgu ich wzroku. Postrzeganie przez nie przedmiotów implikuje potrzebę ich poznania wielozmysłowego, w tym za pomocą dotyku. W 1. i 2. roku życia dziecko rozpoczyna etap zabawy manipulacyjnej, w której wykorzystuje różne przedmioty, by nimi potrząsać, stukać, upuszczać je, wymachiwać nimi i brać je do ust.

² LLO 430.005.2020Nr ewid. 203/2020/P/20/071//LLO

³ <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/20/071/>

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/48/WE z dnia 18 czerwca 2009r. w sprawie bezpieczeństwa zabawek, która ma zastosowanie do produktów zaprojektowanych lub przeznaczonych, wyłącznie lub nie, do użytku podczas zabawy przez dzieci poniżej 14 roku życia i określa obowiązki podmiotów gospodarczych wprowadzających do obrotu zabawki i ich importerów. Dyrektywa wskazuje również zasady znakowania zabawek deklaracją zgodności WE i oznakowaniem CE, a także zasady oceny zgodności. Szczegółowe wymagania w zakresie bezpieczeństwa zabawek określa załącznik nr II do dyrektywy. Dyrektywa ta została wdrożona do polskiego porządku prawnego za pomocą przepisów: ustawy z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku, która określa m.in. zasady przeprowadzania oceny zgodności wyrobów; obowiązki podmiotów gospodarczych; warunki i tryb udzielania akredytacji; zadania Polskiego Centrum Akredytacji jako krajowej jednostki akredytującej i zasady funkcjonowania systemu nadzoru rynku.; rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 20 października 2016 r. w sprawie wymagań dla zabawek, wydanym na podstawie delegacji zawartej w art.12 ww. ustawy, które określa wymagania dla zabawek, procedury oceny zgodności, zakres dokumentacji technicznej zabawek, sposób oznakowania zabawek i elementy deklaracji zgodności.

aktywnościach jakimi są zabawy częstokroć przy wykorzystaniu gotowych produktów zakupionych przez rodziców. Przedstawione powyżej zagadnienie jest tym bardziej doniosłe, że w przeciwieństwie do wad konstrukcyjnych zabawek czy innych okoliczności mogących wzbudzić zaniepokojenie rodziców określenie materiału wykorzystanego do produkcji zabawek może być najczęściej dokonane tylko na podstawie specjalistycznych badań laboratoryjnych.

Z przedstawionego przez NIK raportu wynika, że laboratoria Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wykonują za mało badań zabawek w stosunku do wielkości rynku oraz tego, że ok. 1/5 przebadanych zabawek z plastiku zawierało niedozwolone ilości szkodliwych ftalanów⁵. Badaniem zawartości substancji w produktach z tworzyw sztucznych zajmowały się dwa (spośród ośmiu) laboratoria UOKiK: Laboratorium w Łodzi⁶ oraz Laboratorium w Lublinie⁷. Z powodu braku możliwości wykonania⁸ przez nie niektórych analiz (w tym realizowanych w wyniku kontroli interwencyjnych), wystąpiła konieczność ich zlecenia czterem laboratoriom zewnętrznym.

Najwyższa Izba Kontroli zwróciła uwagę na długi czas badania próbek zabawek w kierunku ftalanów. W Laboratorium UOKiK w Łodzi – średni czas oczekiwania na wyniki tych badań wynosił w latach 2017–2019 od 25 do 34 dni (od daty ich dostarczenia do laboratorium). W ocenie NIK przy zapewnieniu odpowiednich zasobów ludzkich i aparatury takie badania mogłyby być wykonywane nawet w terminie od 5 do 7 dni. Skrócenie czasu badań mogłoby zminimalizować sprzedaż części niebezpiecznych zabawek, niezależnie od domniemania spełniania przez nie wymagań.

W przypadku zabawek z tworzyw sztucznych liczba próbek zawierających niedozwolone ilości ftalanów, przebadanych przez Laboratorium w Łodzi, kształtowała się na poziomie od 18% do 26,6%. Dane te są zbieżne z zdanymi europejskimi, zawartymi

⁵ Ftalany to grupa związków organicznych, które po dodaniu do tworzywa sztucznego poprawiają jego właściwości czyniąc je bardziej plastycznym i łatwiejszym w kształtowaniu. Ta cenna cecha jest wykorzystywana podczas produkcji wyrobów m. in. z PVC i gumy, a więc np. elementów wyposażenia samochodów, izolacji kabli, podłóg winylowych, wyrobów medycznych (np. pojemników na krew), folii. Ftalany mogą być dodawane także do farb, lakierów, kosmetyków itp. Na mocy Dyrektywy 2005/84/WE Komisja Europejska zakazała stosowania ftalanów w zabawkach i artykułach pielęgnacyjnych dla dzieci. Zakaz ten powtórzono w Rozporządzeniu REACH 1907/2006 oraz w Dyrektywie 2009/48/WE dotyczącej wymagań bezpieczeństwa dla zabawek. **Najczęściej spotykane są w głowach lalek, piłkach, konikach, kucykach, przysawkach** itp. Ftalany badane przez Laboratorium w Łodzi są sklasyfikowane jako substancje działające szkodliwie na rozrodczość, oznacza to, że zaburzają funkcjonowanie hormonów i wpływają niekorzystnie na proces dojrzewania płciowego. Mogą również powodować astmę i alergię.

⁶ Główne przedmioty badań: wyroby włókiennicze, zabawki i artykuły dla dzieci, biżuteria, wyroby skórzanego, wyroby z tworzyw sztucznych, baterie i akumulatory, płyny do spryskiwaczy i ich koncentraty, obuwie, opony, kosmetyki, detergenty i inne wyroby konsumenckie.

⁷ Głównym przedmiotem badań Laboratorium w Lublinie są zabawki i artykuły dla dzieci, hulajnogi sportowe.

⁸ W okresie objętym kontrolą NIK.

w raporcie technicznym organizacji Joint Market Surveillance Action on GPSD Products⁹, zgodnie z którym w niemal co piątej próbce plastikowych zabawek pobranych na rynku unijnym przekroczone zostały dozwolone poziomy substancji – w szczególności (18%) w zakresie ftalanów.

W ocenie NIK, biorąc pod uwagę wielkość rynku oraz łatwość natrafienia na niebezpieczne produkty, liczba przeprowadzonych badań wynikająca z możliwości badawczych laboratoriów UOKiK była niewielka. W przypadku części zabawek znajdujących się w obrocie, w których wykryto ftalany w niedozwolonych stężeniach, w trakcie oczekiwania na wyniki badań dochodziło do sprzedaży zabawek stwarzających zagrożenie dla dzieci. W trakcie kontroli NIK ustalono, że łącznie sprzedano 451 sztuk niebezpiecznych zabawek. Dopuszczenie do sytuacji, w której do dzieci trafiły niebezpieczne produkty, było niezgodne z przyjętą przez Radę Ministrów w 2015 r. *Polityką ochrony konkurencji i konsumentów*, w której jednym z zadań jest przeciwdziałanie naruszeniom praw konsumentów, natomiast celem jest budowa rynku bezpiecznego dla konsumentów przez promowanie pożądanych postaw wśród przedsiębiorców oraz ukierunkowane działania władcze (kary, narzędzia prawne, decyzje, kontrole). Również wszelkie działania następcze, w tym publikacja ogłoszeń prasowych, nie gwarantowały, że dotarły one do wszystkich konsumentów i zwrócili oni wadliwe produkty do sprzedawców.

Informacje opublikowane przez NIK w raporcie budzą moje zaniepokojenie. Dlatego, na podstawie 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 141), zwracam się z uprzejmą prośbą o wskazanie, czy rozważane lub planowane jest roszczenie działalności pozostałych badawczych laboratoriów UOKiK o badania zawartości substancji w produktach z tworzyw sztucznych? Wobec skierowania przez Najwyższą Izbę Kontroli wniosku do podległego Panu Urzędowi dotyczącego konieczności skrócenia czasu oczekiwania na wyniki badań próbek zabawek na zawartość ftalanów w celu minimalizacji ryzyka sprzedaży produktów niebezpiecznych dla dzieci zwracam się również z prośbą o wskazanie planu działań naprawczych podjętych od czasu opublikowania raportu.

Na to, że jest potrzeba kontroli zabawek pod kątem występowania w nich substancji niebezpiecznych, wskazuje także raport UOKiK podsumowujący kontrolę Inspekcji

⁹ Final Technical Report: Chemical risks in plasticised toys, covering the period April 2016 – February 2018, Joint Market Surveillance Action on GPSD Products, 2018

Handlowej nt. bezpieczeństwa zabawek¹⁰. W raporcie tym odnotowano, że w Specjalistycznym Laboratorium Produktów Włókienniczych i Analizy Instrumentalnej UOKiK w Łodzi „przeprowadzono łącznie 201 badań laboratoryjnych zabawek pod kątem występowania substancji niebezpiecznych (takich jak ftalany i środki opóźniające palenie) oraz substancji zapachowych, które mogą wywoływać alergie. Niezgodności stwierdzono w 38 próbkach (18,9% przebadanych). (...) Najwyższe stężenie wykryto w przypadku ftalanu bis (2-etyloheksylu) /DEHP/ - było to przekroczenie o blisko 30% dozwolonej zawartości tego ftalanu w masie zabawki. Przekroczenie stężenia substancji opóźniających palność w zabawkach może wywołać podrażnienia górnych dróg oddechowych, oczu i skóry. W badaniach stwierdzono niedozwolone stężenie fosforanu tris (2-chloro-1-metyloetylu – TCPP) - wartość 48 mg/kg, przy granicznym dopuszczalnym stężeniu wynoszącym 5 mg/kg² (substancja wykryta w książeczce do kąpielii)”. „Wyniki badań laboratoryjnych: łącznie przebadano 398 próbek zabawek, z czego w 134 próbkach stwierdzono niezgodności w zakresie konstrukcji, wykonania bądź właściwości chemicznych zastosowanych materiałów (33,6% ogółu zbadanych)”.

Doceniam wszystkie dotychczasowe działania i aktywności Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Inspekcji Handlowej w obszarze monitorowania i weryfikowania bezpieczeństwa zabawek w Polsce oraz edukowania konsumentów i informowania ich o możliwych ryzykach i następstwach zakupu konkretnej zabawki dla dziecka albo zakupu zabawki bez uprzedniego zapoznania się z etykietą, instrukcją oraz bez dokonania racjonalnej oceny jej bezpieczeństwa.

Wobec powyższego, na zakończenie chciałem zadeklarować otwartość na współpracę z kierowanym przez Pana Prezesa Urzędem w działaniach edukacyjnych i informacyjnych.

¹⁰ Źródło: https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=17391